

Koninklijke
Bibliotheek
van België

Jaarverslag
2011 - 2012

Voorwoord

Het activiteitenverslag dat u in uw handen hebt, gaat over de jaren 2011 en 2012. Het getuigt op sprekende wijze van het professionalisme en dynamisme van de verschillende teams van de Koninklijke Bibliotheek. Het is met veel plezier dat ik het voltallige personeel hierbij bedank voor het geleverde werk.

De hoofdpoddracht van de Koninklijke Bibliotheek bestaat erin informatie te verwerven, te bewaren en te verspreiden. Sinds haar oprichting, bijna tweehonderd jaar geleden, heeft ze deze taken vervuld met middelen die voldoende bleken, ook al dachten de opeenvolgende hoofdconservators hier soms anders over. Vandaag is de situatie totaal anders. De kennismaatschappij en de overgang naar het digitale tijdperk zijn twee boeiende uitdagingen die weliswaar risico's inhouden voor het in stand houden van de fundamentele opdrachten van de instelling: informatie verwerven en verspreiden.

Informatie verwerven wordt steeds duurder omdat er simpelweg steeds meer informatie is en omdat de kosten voor het verwerven ervan stijgen. Met een maximumbudget van 2 miljoen euro per jaar voor het verwerven van informatie neemt de Koninklijke Bibliotheek van België een zeer bescheiden plaats in op wereldniveau (de grote Amerikaanse topuniversiteiten en sommige belangrijke nationale bibliotheken beschikken over een budget dat tienmaal hoger is dan het onze). Ook op nationaal vlak is ze daarmee niet het best geplaatst. Geregeld moeten de uitgaven worden beperkt en moeten we keuzes maken. Daarbij moeten we erop toezien dat onze excellentiedomeinen met betrekking tot het wettelijk depot en de erfgoedcollecties worden behouden. De huidige context is moeilijk en de vooruitzichten voor de toekomst zijn niet erg gunstig, maar we zullen de fundamentele opdrachten van onze instelling niet uit het oog verliezen.

Informatie verspreiden kan niet zonder het publiek in onze leeszaal te onthalen – de bezoekerscijfers van de laatste jaren stijgen, ook zonder rekening te houden met de extra toevloed aan studenten in sommige perioden – maar gebeurt steeds vaker via het digitale aanbod. Dit fenomeen is vrij nieuw, maar is niet louter een beschavingsverschijnsel. We geven toe dat de Koninklijke Bibliotheek op dat vlak niet zo'n goede start had genomen. Des te meer stel ik met grote tevredenheid vast dat we in slechts enkele jaren tijd onze slechte start hebben goedge maakt en dat we vandaag een ambitieuze speler zijn in de Belgische en Europese context en zelfs op wereldvlak. Sinds EUROPEANA, de Europese digitale bibliotheek, eind 2008 in onze instelling werd gelanceerd, hebben we een lange weg afgelegd. De digitale uitdaging doet zich overal gelden, zij het niet altijd in dezelfde mate. Als u weet dat we meer dan 6 miljoen drukwerken bewaren die elk

een groot aantal bladzijden tellen, dan beseft u maar al te goed hoe groot de uitdaging is die ons wacht en welk budget hiervoor nodig is. Maar de trein rijdt: BELGICA, onze eigen digitale bibliotheek, wordt voortdurend uitgebreid. Verder in dit rapport zult u lezen via welke talrijke kanalen dit gebeurt.

Naast deze twee grote uitdagingen is de Koninklijke Bibliotheek actief betrokken bij tal van initiatieven. Ik wens van harte dat u veel plezier beleeft bij het lezen van dit rapport waarin u een caleidoscopisch overzicht vindt van al onze activiteiten. Zelfs voor wie denkt 'de Albertina' goed te kennen, zijn er vast nog mooie verrassingen weggelegd. Nu zou ik helemaal gelukkig zijn mocht u, na het lezen van dit document, nog sterker overtuigd zijn van het nut van de Koninklijke Bibliotheek van België, een instelling die openstaat voor de wereld, luistert naar haar lezers en met overtuiging deelneemt aan

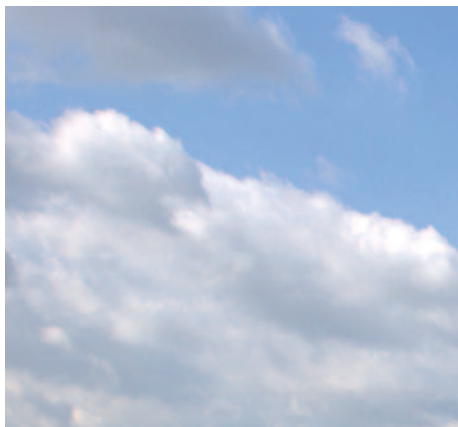
allerhande partnerschappen op verschillende niveaus.

Ik wens u allen veel leesplezier,

Patrick Lefèvre
Algemeen directeur

Inleiding

'Krantenarchief
gaat digitaal'

De Standaard

'Koninklijke Bibliotheek
verwerft oudste kaart
van Nederlanden'

Knack.be

'Vier jaar voorbereiding
ging eraan vooraf
en Brussel en Parijs
sloegen er de handen
voor in elkaar,
maar het resultaat
is dan ook subliem:
'Vlaamse miniaturen'
kan u beter niet missen!'

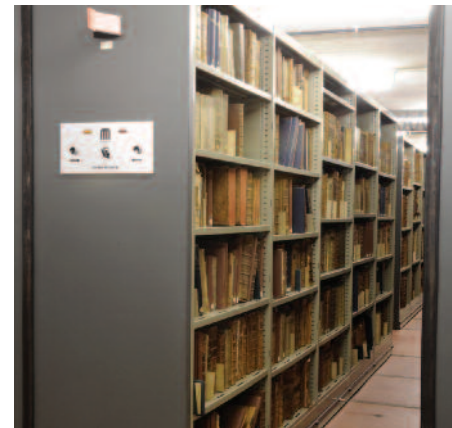
Gazet Van Antwerpen

Collecties

6.000.000 volumes en documenten
150 km rekken
650 plaatsen in de leesalen
38.673 boeken ontvangen via het wettelijk depot

Organisatie

75.000 m²
300 personeelsleden
jaarlijkse dotatie van 7.252k€ in 2011 en van 7.104k€ in 2012

Publiek

175.000 bezoekers per jaar
16.754 deelnemers aan educatieve activiteiten

Opdracht

H L N K O E L V X N U L K G T W N N U I D
 B A C E B N W E E H I L N S E I E E U K P
 Y H N O P V D T Z B D I H T R S K R S A C
 T L O D Y E I E R E R K E O B S R E L Y L
 N K G I S U O A R E R N F C E E E R A N U
 J E I N L C R R S Z S L A N S L W U T T V
 T F T S I I H I G C O T Y M C W E A Q D G
 D C T N U N L R H L A E U N H E T T Z E E
 R N Y M A A E A I L E E K E I R K S B L T
 O Z S X T R P L O F S O F X K K U E K E R
 M K Z I W P K G R U T M D Y K I R R Y N K
 Q G G Z E Z I K M E D E I H I N D V N S Q
 P I Z L B S K Y L Q V C N Z N G E E E B N
 D J I D E O G F R E S T S O G V G R R Y I
 B J N R S T U D I E N Z S C S I M W A D U
 K E E H T O I L B I B Y Q N T X A E W W H
 Y N G U I T M U N T E N D H E I D R E T I
 I N S P I R E R E N F R Y I L I J V B S M
 H E M X F D U U F K I G U E L Z D E U F Z
 J D I E H K J I L E K N A G E O T N I N L
 A P J F F S G F O X E B O U N I R N K C N

ERFGOED
 LEZER
 HANDSCHRIFTEN
 BIBLIOTHEEK
 DOELGROEPEN
 GEDRUKTE
 WERKEN
 KRANTEN
 ONDERZOEK
 WETENSCHAP-
 PELIJK

DIENSTVERLE-
 NING AAN HET
 PUBLIEK
 ONTSLUITEN
 VERWERVEN
 RESTAUREREN
 INSPIREREN
 DELEN
 WISSELWERKING
 BEWAREN
 CATALOGISEREN

TOEGANKELIJK-
 HEID
 BOEK
 DIGITALISERING
 E-BOOK
 MUSEUM
 UITMUNTENDHEID
 LIBRARIUM
 STUDIE
 TER BESCHIK-
 KING STELLEN

H L N K O E L V X N U L K G T W N N U I D
B A C E B N W E E H I L N S E I E E U K P
Y H N O P V D T Z B D I H T R S K R S A C
T L O D Y E I E R E R K E O B S R E L Y L
N K G I S U O A R E R N F C E E E R A N U
J E I N L C R R S Z S L A N S L W U T T V
T F T S I I H I G C O T Y M C W E A Q D G
D C T N U N L P H L A E U N H E T T Z E E
R N Y M A A E A I L E E K E I R K S B L T
O Z S X T R P L O F S O F X K K U E K E R
M K Z I W P K G R U T M D Y K I R R Y N K
Q G G Z E Z I K M E D E I H I N D V N S Q
P I Z L B S K Y L Q V C N Z N G E E E B N
D J I D E O G F R E S T S O G V G R R Y I
B J N R S T U D I E N Z S C S I M W A D U
K E E H T O I L B I B Y Q N T X A E W W H
Y N G U I T M U N T E N D H E I D R E T I
I N S P I R E R E N F R Y I L I J V B S M
H E M X F D U U F K I G U E L Z D E U F Z
J D I E H K J I L E K N A G E O T N I N L
A P J F F S G F O X E B O U N I R N K C N

Het digitale tijdperk

Met een doordacht digitaliseringsbeleid dat vaak steunt op samenwerkingsverbanden met nationale of internationale partners draagt de Koninklijke Bibliotheek bij tot de uitvoering van haar kernopdrachten. De digitalisering van haar collecties is immers in de eerste plaats een manier om die beter te kunnen bewaren. Daarnaast vormen de digitaliseringsprojecten een belangrijke pijler in de verbetering van de toegankelijkheid van het aan de in-

stelling toevertrouwde erfgoed, zowel voor het grote publiek als voor wetenschappers.

Afhankelijk van het type van de te digitaliseren collectie en de omvang ervan gebeurt de digitalisering intern of wordt er een beroep gedaan op gespecialiseerde externe firma's. Interne digitalisering is de regel, maar wanneer er een bepaalde technische uitrusting vereist is zoals bij geluids-

documenten, of wanneer het gaat om zeer grote volumes, zoals bij de krantencollecties, wordt een beroep gedaan op externe firma's. Een groot deel van de projecten waaraan de Koninklijke Bibliotheek deelneemt, kadert in grotere onderzoeksprojecten waarvoor externe financiering werd verkregen. Het resultaat van de verschillende digitaliseringsprojecten vindt u terug in Belgica, onze eigen digitale bibliotheek.

Internationaal

Op internationaal niveau werkt de Koninklijke Bibliotheek nauw samen met Europeana, het Europees portaal voor digitaal erfgoed. Zo is ze betrokken bij het grootschalige digitaliseringsproject 'Europeana Collections 1914-1918', dat 10 nationale bibliotheken verenigt die samen meer dan 400.000 representatieve documenten (boeken, kranten, pamfletten, munten, partituren, prenten ...) met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog digitaliseren en online ter beschikking zullen stellen. Het resultaat zal een basis bieden voor nieuw historisch onderzoek over de Eerste Wereldoorlog.

Ook in het Prentenkabinet werd in 2012 een internationaal project opgestart waarbij de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, het Rijksmuseum in Amsterdam en de Fondation Custodia in Parijs partners zijn. Het gaat om de wetenschappelijke ontsluiting van de verzameling oude tekeningen in het kader van het AGORA-programma van het Federaal Wetenschapsbeleid. Gedurende twee jaar zullen maar liefst 5.000 tekeningen worden bestudeerd en beschreven overeenkomstig de internationale standaarden. Het streefdoel is de beelden en beschrijvingen van de tekeningen online beschikbaar te stellen voor het grote publiek.

Europeana Regia: honderden kostbare handschriften online beschikbaar

In januari 2010 ging het prestigieuze project Europeana Regia van start dat deels werd gefinancierd door de Europese Commissie. Vijf grote bibliotheken, waaronder de Koninklijke Bibliotheek van België, sloegen de handen in elkaar om meer dan 900 kostbare handschriften uit enkele belangrijke vorstelijke bibliotheken uit de middeleeuwen en de renaissance te digitaliseren. Zowel het grote publiek als specialisten kunnen sinds juni 2012 zeldzame en waardevolle handschriften, afkomstig uit drie grote koninklijke verzamelingen die vandaag over heel Europa zijn verspreid, online raadplegen. Het gaat om de Bibliotheca Carolina, de bibliotheek van Karel V van Frankrijk en de bibliotheek van de Aragonese koningen van Napels.

In het kader van Europeana Regia digitaliseerde de Koninklijke Bibliotheek van België 30 Karolingische handschriften en 11 volumes uit de collecties van Karel V van Frankrijk. Al deze handschriften zijn volledig toegankelijk via Belgica, de digitale bibliotheek van de Koninklijke Bibliotheek.

Digitaliseringsprojecten brengen vaak complexe vragen met zich mee. De problematiek rond auteursrecht is onlosmakelijk verbonden met de verspreiding van gedigitaliseerde documenten. De Koninklijke Bibliotheek neemt actief deel aan projecten en werkgroepen waarin de diverse aspecten en uitdagingen worden behandeld die verbonden zijn met digitaal erfgoed. Het project ARROW, dat bibliotheken, uitgevers en collectieve rechtenorganisaties verenigt, heeft tot doel het grootst mogelijk aantal rechtshabbers te identificeren en op die manier de rechtenstatus te verduidelijken van zogenaamde 'verweesde' werken en publicaties die niet meer in druk zijn. Het instrument dat ontwikkeld wordt zal iedereen helpen die Europees cultureel erfgoed wil digitaliseren en via internet beschikbaar wil stellen.

In 2011-2012 werkte de Koninklijke Bibliotheek op eigen kracht aan enkele projecten die in de eerste plaats gericht zijn op een betere bekendmaking van haar erfgoedcollecties bij onderzoekers. Het project ALVINUS bijvoorbeeld beoogt de wetenschappelijke ontsluiting van de collectie van het Prentenkabinet. Er werd voornamelijk gewerkt aan de voorbereidingen voor de eigenlijke digitalisering, met name het opstellen van gestandaardiseerde beschrijvingen voor prenten en tekeningen.

Ook in 2011 en 2012 werd de digitalisering van de collecties van het Penningkabinet voortgezet. Door gedetailleerde beschrijvingen van munten en penningen toe te voegen, zijn de online databanken echte naslagwerken voor onderzoekers geworden.

De Muziekafdeling heeft dan weer een virtuele reconstructie gemaakt van een volledige verzameling van de prestigieuze *Guide musical*, het belangrijkste Belgische muzikale weekblad dat verscheen van 1855 tot 1917. Ongeveer 65.000 pagina's

werden gedigitaliseerd en geïndexeerd in een databank die raadpleegbaar is in de leeszaal.

Nog in 2012 is de Handschriftenafdeling samen met de Alamire Foundation (KU Leuven) begonnen met de digitalisering van haar muzikale bronnen. Het project beoogt de samenstelling van een online raadpleegbaar corpus van bronnen van oude muziek, die vandaag over verschillende bibliotheken en erfgoedinstellingen zijn verspreid.

Cartesius

Een van de ambitieuze digitaliseringsprogramma's waaraan de Bibliotheek actief en als volwaardige partner meewerkt, is het Cartesius-project. Drie federale wetenschappelijke instellingen (de Koninklijke Bibliotheek, het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika en het Algemeen Rijksarchief) en het Nationaal Geografisch Instituut bundelen voor dit project hun krachten om duizenden cartografische documenten te digitaliseren en online toegankelijk te stellen. Het gaat om de grootste cartografische collectie over België, zijn grensgebieden en Midden-Afrika. De lancering van de portaal-site is voorzien voor 2013.

3,2 miljoen krantenpagina's digitaal beschikbaar en doorzoekbaar

In 2006 kreeg de Koninklijke Bibliotheek van België in het kader van het digitaliseringsplan van de federale wetenschappelijke instellingen de opdracht om, met de steun van het Federaal Wetenschapsbeleid, een representatieve selectie van Belgische kranten uit de 19de en 20ste eeuw te digitaliseren.

De kranten werden uiterst zorgvuldig geselecteerd. Daarbij waren vooral criteria die de representativiteit van de titel bepaalden van groot belang: oprichtingsdatum, taal, plaats van verschijning, ideologische en filosofische oriëntering... Ook de 'staat' van de kranten werd in aanmerking genomen.

In mei 2012 werd dit grootschalig project afgerond en werden maar liefst 3,2 miljoen pagina's uit een 70-tal Belgische dagbladen uit de periode 1831-1950 digitaal beschikbaar gesteld in de afdeling Kranten en hedendaagse media. Op de bestanden werd het OCR-procedé toegepast ('optical character recognition'), waardoor u snel en gericht opzoekingen kunt doen in de miljoenen bladzijden.

Doordat we de strenge Belgische wetgeving voor wat betreft auteursrecht strikt moeten toepassen kunnen de kranten voorlopig enkel binnen de muren van de Koninklijke Bibliotheek worden geraadpleegd.

Online toegankelijkheid

Onze online catalogi worden voortdurend verder aangevuld en verbeterd. Daarnaast leveren we ook een bijdrage aan andere gemeenschappelijke online catalogi door regelmatig onze gegevens uit te voeren. Vooreerst is er bib.belgium.be, de gemeenschappelijke catalogus van de federale bibliotheken. Daarnaast zijn er ook de portaal-site Unicat (Union Catalogue van de Belgische bibliotheken) en TEL (The European Library), de Europese portaal-site die toegang biedt tot de catalogi van 48 Europese nationale bibliotheken.

De terbeschikkingstelling van de gegevens van de Koninklijke Bibliotheek stopt niet bij de publicatie van deze catalografische beschrijvingen. Belgica, de digitale bibliotheek die de vrije raadpleging mogelijk maakt van het digitaal erfgoed van de Koninklijke Bibliotheek, wordt sinds haar lancering in 2009 voortdurend uitgebreid met nieuwe inhoud. Meer bepaald de handschriften die in het kader van Europeana Regia werden gedigitaliseerd, zijn sinds 2012 beschikbaar via Belgica.

Nieuwe inzichten

De Koninklijke Bibliotheek van België neemt actief deel aan tal van wetenschappelijke activiteiten. Zo draagt ze bij tot de academische uitstraling van ons land. Ze verwerft en verspreidt nieuwe kennis door deel te nemen aan internationale en nationale projecten en via rijke publicaties, maar ook door conferenties te organiseren en partnerschappen aan te gaan met andere onderzoeksinstituten, bibliotheken, universiteiten enzovoort.

Een grote verscheidenheid aan projecten

De onderzoeksactiviteiten van de instelling komen tot uiting in het wetenschappelijk werk van de conservators en bibliothecarissen alsook in de activiteiten van de onderzoekers en partners die verbonden zijn met haar programma's. Door de jaren heeft de Koninklijke Bibliotheek een gecentraliseerd beleid ontwikkeld dat haar activiteiten stuurt. Alle projecten beantwoorden aan een langetermijnvisie met vier pijlers: studie van de collecties, interuniversitaire samenwerking, internationale uitstraling en partnerschappen.

1- Studie van de collecties

Centraal in de wetenschappelijke opdracht van de Koninklijke Bibliotheek staat het fundamenteel onderzoek naar de aard van de collecties en de context waarin die collecties tot stand zijn gekomen. De federale Staat verwerft, bewaart, restaureert, beheert en ontsluit collecties evenals roerend en onroerend cultureel en wetenschappelijk erfgoed dankzij de expertise van zijn conservators en wetenschappers.

Enkele voorbeelden. Het project *Scriptum Bruxellis*, dat in 2011 werd voltooid, had tot doel een nieuw licht te werpen op de productie, de verspreiding en de gebruiken van het handgeschreven boek in Brussel tijdens de 15de eeuw en die te analyseren. Het Penningkabinet van zijn kant heeft grondig onderzoek gevoerd naar de monetaire geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden en publiceerde een handleiding voor studenten en historici.

2- Interuniversitaire samenwerking

De Bibliotheek deelt haar deskundigheid en sluit resoluut aan bij het hedendaags onderzoek door intens samen te werken met de universiteiten. Zo nam de instelling in 2011-2012 meer bepaald deel aan drie programma's van 'Interuniversitaire attractiepolen' (IUAP), die tot doel hebben de oprichting en de ontwikkeling te ondersteunen van geavanceerde netwerken met de universiteiten op het gebied van het fundamenteel onderzoek.

- City and society in the Low Countries 1200-1800 : Between vulnerability and resilience
- City and society in the Low Countries 1200-1800 : Space, knowledge, social capital
- Comparing regionality and sustainability in Pisidia, Boeotia, Picenum and Northwest Gaul between Iron and Middle Ages

Het wetenschappelijk personeel van de Koninklijke Bibliotheek van België is aanwezig in de universiteiten en academies en leverde het equivalent van 2 VTE's (docenten) in het universitair onderwijs in België en Frankrijk. Dankzij deze samenwerking tussen teams van verschillende instellingen wordt de complementariteit bevorderd en wordt aan jongeren de mogelijkheid geboden om de vruchten te plukken van de uitmuntende omgeving die binnen onze organisatie wordt gecreëerd.

Nog in 2011 behaalden twee leden van het wetenschappelijk personeel de titel van doctor. Het ene met een proefschrift getiteld 'L'édition musicale à Bruxelles au temps de Léopold Ier (1831-1865)', het andere met een proefschrift getiteld 'Imprimeurs et société dans les Pays-Bas méridionaux et en Principauté de Liège (1473-ca 1520)'.

De kabinetskaart van graaf de Ferraris: onderzoek van haar toponymie (2011)

In 2011 voerde de Koninklijke Bibliotheek onderzoek naar een van de topstukken uit haar collecties, namelijk de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden. Het onderzoek bestond uit twee fasen. De eerste bestond uit het inventariseren van de toponiemen en andere taalelementen op de kaart, en het classificeren ervan. Zo kon een 100-tal categorieën worden gedefinieerd. De classificatie geeft een idee van de rijkdom van de toponymie van de kaart, in het bijzonder van het industriële landschap op het einde van het ancien régime. De tweede fase bestond uit een vergelijkende studie van de toponymie van het Brusselse exemplaar met de exemplaren uit Den Haag en Wenen, en met een selectie van latere kaarten uit de 19de en 20ste eeuw. De resultaten van het project werden onder meer voorgesteld tijdens een internationaal congres in Zwitserland.

City and society in the Low Countries 1200-1800. Space, knowledge, social capital. (2007-2011)

Dit project beoogde een essentiële bijdrage te leveren aan een onderzoeksdomein waarvoor het historisch onderzoek in België al generaties lang een uitstekende reputatie geniet. Sommige onderzoeksthema's zijn van groot belang om de problematiek van de hedendaagse stedelijke samenleving te begrijpen en problemen rond globalisering en wereldwijde verstedelijking te kunnen evalueren. Het onderzoek bouwde voort op de bestaande expertise op het vlak van stadsgeschiedenis waarover de partnerinstellingen beschikten (vijf Belgische en één Nederlandse partner). In het kader van dit project wijdde een wetenschappelijk medewerker van de Koninklijke Bibliotheek een proefschrift aan de integratie van de eerste drukkers in het socio-economisch systeem in de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik in de 15de en 16de eeuw. Het project werd in 2011 afgesloten en gaf aanleiding tot tientallen publicaties, de organisatie van een colloquium binnen de muren van de Koninklijke Bibliotheek en tot nieuw onderzoek in samenwerking met het Penningkabinet.

3- Internationale uitstraling

De wetenschappers uit de instelling delen op grote schaal hun kennis over het erfgoed, onder meer op het gebied van de digitalisering. In 2011-2012 leverde de Bibliotheek een belangrijke bijdrage tot enkele Europese digitaliseringsprojecten, meer bepaald met de voltooiing van Europeana Regia en de deelname aan Europeana Collections 1914-1918. Algemeen hadden negen zowel nationale als internationale projecten tot doel de verspreiding en ontsluiting van de collecties te versterken en toe te zien op een globale consolidatie van de digitaliseringsinspanning. We hebben onze inventarissen verder aangevuld, hebben gehelen van documenten geselecteerd die voorrang moeten krijgen als gevolg van hun groot wetenschappelijk of cultureel belang, hebben metadata toegewezen en hebben hun informatie verspreid onder een zo groot mogelijk aantal mensen.

4- Partnerschappen

De Bibliotheek staat open voor elke vorm van samenwerking, zij het op lokaal, nationaal of internationaal vlak. In 2011-2012 toonde ze haar engagement onder meer door samenwerkingsakkoorden te sluiten met Luik, Leuven, Tongeren en Bergen. Met het Vlaams Gewest werd een overeenkomst gesloten met betrekking tot de publicatie van de munten die opgravingen in de basiliek van Tongeren aan het licht hebben gebracht. Het Prentenkabinet van zijn kant heeft onderzoek gevoerd naar de figuur van Hiëronymus Cock met het oog op een tentoonstelling die in 2013 te Leuven is gepland. Ander onderzoek werd gestart met het oog op een grote tentoonstelling ter nagedachtenis van de honderdste verjaardag van de afkondiging van de Eerste Wereldoorlog die in 2014 te Luik plaats zal hebben. Ten slotte zal de Koninklijke Bibliotheek ook samenwerken met de stad Bergen, in 2015 Europese Culturele Hoofdstad. Het Handschriftenkabinet bereidt een monografie en een tentoonstelling voor over de dichter Paul Verlaine.

In de vier winden De eerste Antwerpse prentuitgever op wereldschaal. (2008-2011)

De Koninklijke Bibliotheek bewaart een schat aan gravures en etsen van de Antwerpse uitgever Hiëronymus Cock. Die speelde niet alleen een belangrijke rol bij de verspreiding van de prenten van Pieter Bruegel de Oude, maar gaf ook prenten uit van andere grote renaissancemeesters zoals Rafael, Bronzino, Floris, Lombard en Heemskerck. Het Prentenkabinet bracht het prentuitgeversbedrijf 'In de vier winden' van Cock opnieuw in kaart, met oog voor de historische context en de invloed van de uitgever. De resultaten van het onderzoek worden in 2013 aan het grote publiek getoond tijdens een tentoonstelling in het M-Museum Leuven en het Institut Néerlandais in Parijs, waaraan ook een wetenschappelijke catalogus verbonden is. Voor dit project werkte de Koninklijke Bibliotheek samen met M-Museum Leuven, de Fondation Custodia – Collection Frits Lugt en Illuminare – Studiecentrum voor Middeleeuwse Kunst (KU Leuven).

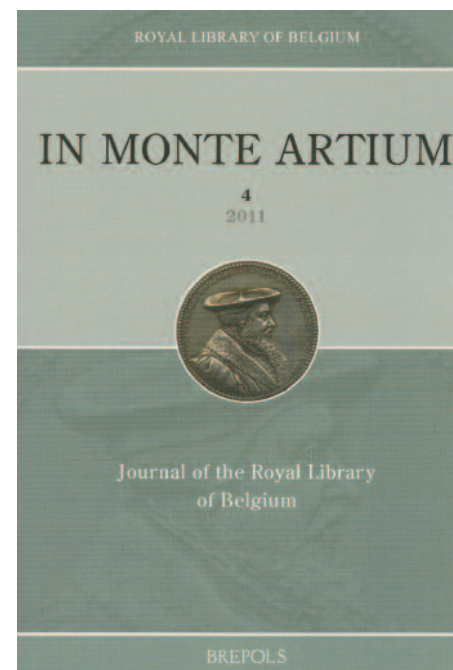
Kennis delen

De Koninklijke Bibliotheek geeft blijk van een mooie dynamiek op het vlak van wetenschappelijke uitstraling. Ze organiseerde in 2011-2012 acht internationale wetenschappelijke colloquia, de meeste in samenwerking met andere onderzoeksinstituten. In diezelfde periode hebben de personeelsleden van de Bibliotheek 187 publicaties voorgesteld. Jaarlijks wordt het totaal van hun productie op ongeveer 2.000 gepubliceerde pagina's geraamd. Een blijk van hun erkenning is dat hun namen verbonden zijn met een dertigtal redactiecomités waarvan de helft in het buitenland.

Sinds enkele jaren heeft de Bibliotheek ook haar eigen tijdschrift, *In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium*, gerangschikt in International B volgens de *European Review Index for the Humanities* (ERIH). Dankzij de toewijding van het

dynamisch redactiecomité blijft de reputatie van het tijdschrift voortdurend groeien.

De gezamenlijke tentoonstellingscatalogus *Vlaamse Miniaturen 1404-1482*, uitgegeven in 2011, werd beloond met de hoge onderscheiding van de *Prix de la Dame à la licorne* – beste publicatie gewijd aan de middeleeuwse kunst – die *Les Amis du musée de Cluny* uitreiken. Onder de monografieën is een van onze belangrijkste publicaties uit 2012 wellicht het vijfde volume van de *Atlas Universel* van Vandermaelen.

Colloquia georganiseerd door de Koninklijke Bibliotheek in 2011-2012

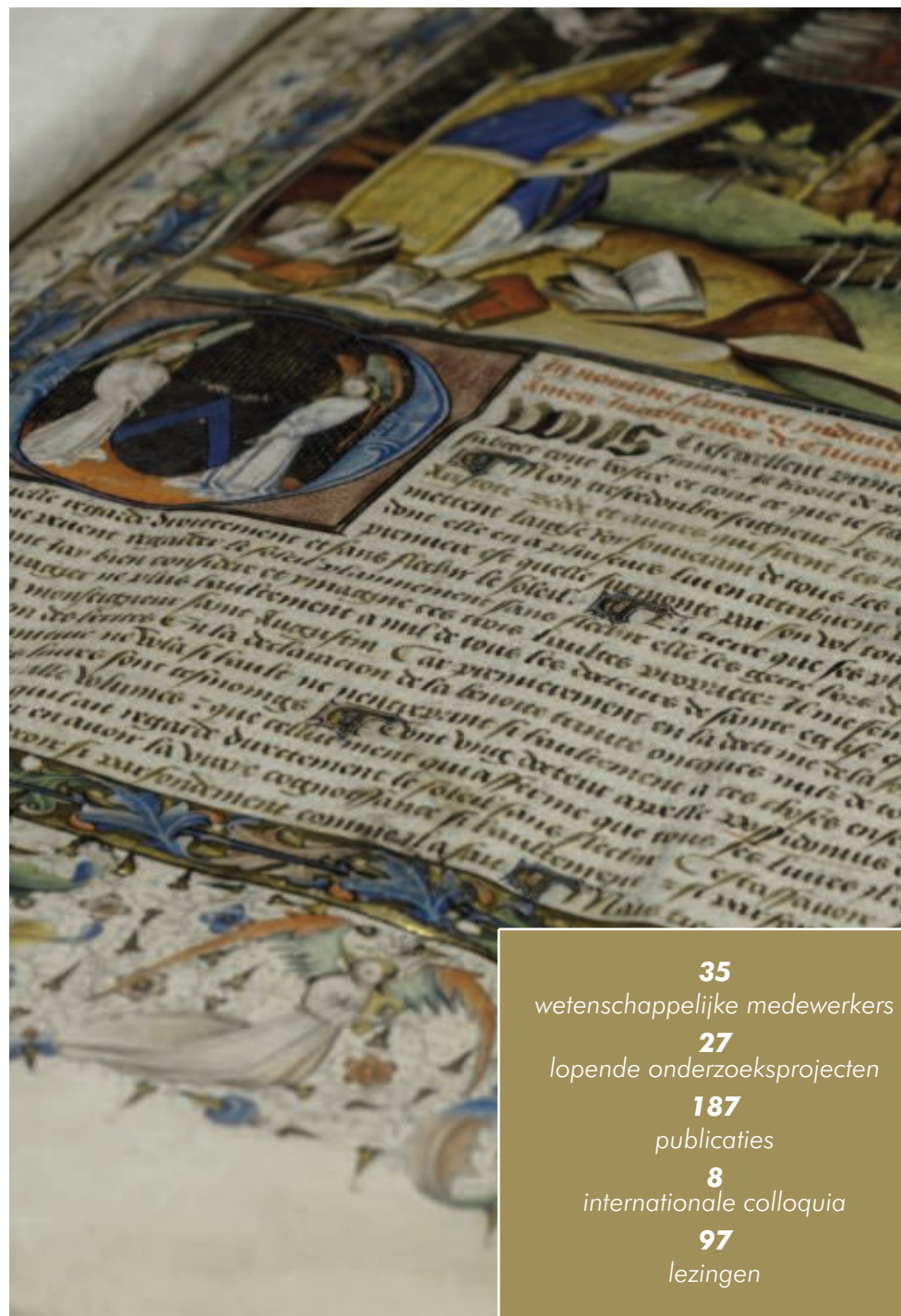
- Première rencontre internationale de Bruxelles. Shared Heritage (04.05.2011)
In samenwerking met La Maison des Auteurs
- Marking Coin Issues: Mint Administration and Mint Archives in Antiquity (13.05.2011)
In samenwerking met le Fonds national de la Recherche Scientifique
- Franz Liszt (1811-1886). Tweehonderdste verjaardag (26 > 28.05.2011)
In samenwerking met het Centre international pour l'Etude du XIXe siècle, BELSPO, en de Culturele dienst van de Ambassade van de Republiek Hongarije, ULB en KMSKB
- New perspectives on Flemish Illumination (16 > 18.11.2011)
In samenwerking met Illuminare, KIK-IRPA, BNF
- Brazil in early maps (10.12.2011)
In samenwerking met BIMCC
- Deuxième rencontre internationale de Bruxelles. Création connectée (04.06.2012)
In samenwerking met La Maison des Auteurs
- Herinneringsdagen aan de 900ste verjaardag van het overlijden van Sigisbert van Gembloers (5 > 6.10.2012)
In samenwerking met de Cercle Royal 'Art et Histoire' de Gembloux en de Universiteit van Luik
- Het geïllustreerde boek in België (1800-1865) (19 > 20.11.2012)
In samenwerking met de contactgroep Documents rares et précieux van het FNRS en de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis

Uitmuntendheid en onderscheiding

De wetenschappers verbonden aan de Koninklijke Bibliotheek genieten erkenning als wereldwijde experts in hun vakgebied en delen hun uitzonderlijke deskundigheid regelmatig met de universiteiten en vorsers die de weg van de instelling kruisen. Ze worden ook zeer regelmatig geraadpleegd om hun zienswijzen te delen met instellingen overal ter wereld. De Koninklijke Bibliotheek wordt door haar medewerkers vertegenwoordigd in meer dan 70 genootschappen of onderzoeksgroepen, waar ze vaak leidinggevende functies bekleden.

Het uitzonderlijk werk van sommige medewerkers van onze instelling heeft ook voorname internationale organisaties aangetrokken. Onder de bijzondere onderscheidingen vermelden we de benoeming van een personeelslid tot directeur van de Academia Belgica in Rome, van een personeelslid tot ondervoorzitter van de International Association of Music Libraries (IAML) en van een personeelslid tot een van de 15 experts in de humane wetenschappen voor Science Europe.

35
wetenschappelijke medewerkers

27
lopende onderzoeksprojecten

187
publicaties

8
internationale colloquia

97
lezingen

Publiek

De collecties van de Koninklijke Bibliotheek worden elke dag opnieuw bestudeerd door onderzoekers en studenten, maar zijn vaak minder goed gekend bij het grote publiek. In 2011-2012 organiseerde de Bibliotheek opnieuw heel wat activiteiten die tot doel hebben de collecties beter toegankelijk en beter bekend te maken en bruggen te bouwen naar een zo breed mogelijk publiek.

Leeszalen

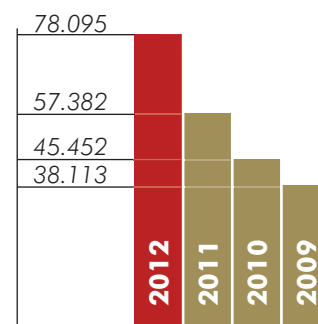
De afgelopen jaren is het aantal lezers dat onze leeszaal bezoekt spectaculair gestegen. In de blokperiodes van de studenten van universiteiten en hogescholen stellen we duidelijke pieken in de bezoekersaantallen vast. Talrijke studenten gebruiken onze leeszaal als studiezaal en vinden er een rustige plaats waar ze kunnen werken en kennis vergaren. Een nieuw publiek met zijn eigen gewoontes en gebruiken maakt zo kennis met de instelling.

De lezers...

- 48% studenten
- 82.648 documenten geconsulteerd in de algemene leeszaal
- 199.546 fotokopieën gemaakt
- 3.714 aanvragen via het interbibliothecair leenverkeer

Jaarlijks aantal bezoekers in de algemene leeszaal

Herwaardering van de dienst Chalcografie

In 2011 werd de verkoop van chalcografieën overgebracht naar een van de plaatsen in de instelling die het drukst wordt bezocht, i.e. de shop in de Gutenberghal. Als een van de laatste diensten van dit type die in Europa nog actief zijn, werd deze activiteit, waarop de instelling zeer fier is, grondig gemoderniseerd. Een selectie van 150 gravures, rechtstreeks toegankelijk, wordt voortaan op thematische wijze voorgesteld met behulp van vier presentatiemeubelen die daartoe speciaal zijn ontworpen. De rest van de productie is voor verkoop beschikbaar via een digitaal apparaat met navigatiemogelijkheden die de liefhebbers kunnen gebruiken om gerichte opzoeken uit te voeren (auteur, thema, tijdperk, referenties ...). Voor dit project werden meer dan 2.000 documenten geselecteerd, gedigitaliseerd en beschreven. In 2011-2012 werden er in totaal 655 prenten afgedrukt, 562 gravures verkocht en 47 demonstraties op verzoek gegeven.

Concerten en tentoonstellingen

Met de organisatie van concerten en tentoonstellingen wil de instelling het aan haar toevertrouwde erfgoed op een verrassende manier in de kijker zetten, met oog voor de historische context van de documenten en hun totstandkoming. In 2011-2012 sprongen twee tentoonstellingen in het oog: 'Vlaamse miniaturen' en 'Een koninklijke bron voor Mercator'.

Middagconcerten

Muziek liefhebbers vinden hun weg naar onze middagconcerten, die onder de titel 'Muzikale schatten van de Koninklijke Bibliotheek van België' telkens partituren uit de eigen collecties in de kijker zetten. Tijdens de 13 middagconcerten die in 2011 en 2012 plaatsvonden, kregen zowel jonge musici als gevestigde waarden de kans om het oeuvre van gerenommeerde componisten te vertolken.

Tentoonstellingen

460 documenten uit onze collecties reisden in 2011 en 2012 België en de wereld rond om tentoongesteld te worden in een van de 60 tentoonstellingen waaraan de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking verleende.

- *Musée Félicien Rops, Namen*
- *Museum aan de Stroom, Antwerpen*
- *Fondazione Roma Museo, Rome*
- *Grand Palais, Parijs*
- *Museo Picasso, Malaga*
- *Albertina Museum, Wenen*
- *Tokyo National Museum, Tokio*
- *National Museum of Modern Art, Kyoto*

Vlaamse miniaturen

Een unieke samenwerking tussen twee nationale bibliotheken
30.09.2011 > 30.12.2011

In 2011 bundelden de Koninklijke Bibliotheek van België en de Bibliothèque nationale de France hun krachten om de bloeitijd van de Vlaamse miniatuurkunst in kaart te zetten. Ze organiseerden een dubbel-tentoonstelling van internationale allure die opende in Brussel en daarna een vervolg kreeg in Parijs. Het publiek kreeg op elke plaats verschillende handschriften te zien. Dit gemeenschappelijk project was het resultaat van jarenlang onderzoek in beide in-

stellingen. In totaal kon het publiek maar liefst 140 van de meest prestigieuze verlichte handschriften bewonderen. Sommige waren al meer dan 50 jaar niet meer getoond, andere waren onbekend. De originele scenografie had niet alleen oog voor de stukken zelf, maar ook voor de context waarin die stukken tot stand kwamen. Bezoekers konden zich verdiepen in een middeleeuwse fantasiewereld die wordt bevolkt door helden en legenden en waar we Alexander de Grote, Karel de Grote, Lancelot en de fee Melusine zij aan zij vinden met Reinaert de Vos, gevleugelde draken en aardige eenhoorns.

Bij de tentoonstelling hoorde niet alleen een belangrijke wetenschappelijke catalogus waaraan meer dan 20 specialisten uit de hele wereld meewerkten, maar ook een driedaags internationaal congres. Bovendien werden er ook heel wat andere activiteiten rond de tentoonstelling opgezet om het thema voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk en begrijpbaar te maken. Een concert in samenwerking met de Capilla Flamenca, de uitwerking van een pedagogisch dossier en de organisatie van vertelnamiddagen zijn maar enkele voorbeelden.

Een koninklijke bron voor Mercator

25.04.2012 > 29.07.2012

Dit jaar 2012 herdenkt de Koninklijke Bibliotheek van België de 500ste verjaardag van de geboorte van de grootste cartograaf die onze gewesten hebben gekend: Gerard Mercator (1512-1594). Ze wijdt aan hem een originele tentoonstelling die de aandacht vestigt op het verband tussen het werk van Mercator en dat van zijn tijdgenoot Christiaan Sgrooten (ca. 1525-1603).

Activiteiten op maat

De Educatieve dienst heeft net als de voorbije jaren ook nu weer een gevarieerde waaier aan activiteiten uitgewerkt. Scholen, culturele groepen, gezinnen met kinderen en individuele bezoekers konden ook in 2011-2012 rekenen op een aantrekkelijk aanbod dat is afgestemd op hun noden en wensen. Op het programma staan rondleidingen, creatieve workshops, vertelnamiddagen, schrijfworkshops, middagconcerten enzovoort.

Culturele groepen en scholen (lager, secundair en hoger onderwijs) konden al op maat gemaakte rondleidingen volgen in de Koninklijke Bibliotheek, in LIBRARIUM en in het Paleis van Karel van Lotharingen. Sinds 2012 worden er ook rondleidingen voor individuele bezoekers in LIBRARIUM aangeboden. Het aanbod aan workshops rond het boek en de media voor schoolgroepen werd uitgebreid,

onder meer met een workshop mini-boekjes maken en een initiatie boekbinden. Andere activiteiten, zoals de workshop 'Waar of niet waar?', die leerlingen kritisch leert om te gaan met de media, werden grondig herwerkt. Bij de ontwikkeling van dit soort educatieve activiteiten speelt de Koninklijke Bibliotheek in op de kerncompetenties die in de leerplannen van het onderwijs worden aangehaald.

Ook buiten de context van de schoolbanken wil de Koninklijke Bibliotheek kinderen laten kennismaken met haar collecties. In 2012 werd een uitgebreid programma met activiteiten voor gezinnen ontwikkeld. Tijdens de schoolvakanties konden kinderen samen met hun ouders genieten van vertellingen, zaklampentochten en schrijfworkshops in LIBRARIUM.

Street art en experimentele cinema palmen de Koninklijke Bibliotheek in 03.03.2012

2.400 bezoekers

Tijdens Museum Night Fever zetten de Brusselse musea een hele avond lang hun deuren open met een verfrissend programma voor én door jongeren. De eerste deelname van de Koninklijke Bibliotheek aan dit evenement ging niet onopgemerkt voorbij. Graf-

fitikunstenaar Obêtre stak de gevel aan de Kunstberg in een nieuw kleedje in de stijl van de pixadores van São Paulo, terwijl jonge artiesten van de vzw Bravvo voor het eerst hun werk tentoonstelden in de Gutenberghal. Graffitiworkshops, optredens, projecties en rondleidingen in LIBRARIUM vervulde het programma. Door street art in de kijker te plaatsen, trok de Koninklijke Bibliotheek een dialoog op gang over deze bijzondere schriftvorm die zowel negatieve als positieve reacties oproept.

In het Paleis van Karel van Lotharingen werd plaats gemaakt voor een ander project van enkele jonge artiesten. Zij bewerkten de fuga, een muzikale vorm die in de 18de eeuw bijzonder populair was, tot de film '16:9 Fugue', die werd vertoond in 360°-projectie en werd gevolgd door een thematische rondleiding door de zomervertrekken van Karel van Lotharingen.

Evenementen

Door deel te nemen aan grote culturele evenementen onderstreept de Koninklijke Bibliotheek haar wil om zichzelf ook bij een jong publiek kenbaar te maken. Tijdens deze avonden – of nachten – toont ze zich van haar meest verrassende kant.

- Kidsdag (19.03.2011)
- Open Monumentendagen (17 & 18.09.2011)
- Lerarendag (24.09.2011)
- Cultuurmarkt Antwerpen (28.08.2011 & 26.08.2012)
- Nocturnes van de Brusselse musea (03.11.2011, 18.10.2012 & 13.12.2012)
- Museum Night Fever (03.03.2012)
- Erfgoeddag (22.04.2012)
- Kunstenfestivaldesarts (8 & 10.05.2012)
- Nationale Feestdag (21.07.2012)
- Nacht van de Onderzoekers (28.09.2012)
- Nuit Blanche (06.10.2012)
- Dag van de Wetenschap (25.11.2012)

Librarium

In 2011 en 2012 ontwikkelde de Koninklijke Bibliotheek een reeks educatieve tools die een breder kader scheppen rond de thematiek van LIBRARIUM. Een audiogids, beschikbaar in vier talen, leidt bezoekers voortaan op een ludieke manier door de verschillende zalen. In de zogenaamde Livromaton kunnen gedigitaliseerde topstukken uit de collecties van de Koninklijke Bibliotheek worden doorbladerd en beluisterd. Daarnaast lanceerde LIBRARIUM ook een nieuwe film die inzicht biedt in het ontstaansproces van het boek als fysiek object en een blik werpt op de toekomst van het boek. Tijdens grote culturele evenementen geeft de Koninklijke Bibliotheek aan beginnende en gevestigde kunstenaars de kans om onze collecties via een andere invalshoek te benaderen en op een creatieve manier uit te diepen. Voor de tweede verjaardag van het museum gingen twee auteurs, een Nederlandstalige en een Frans-talige, met elkaar in debat over de rol die taal en communautaire vraagstukken spelen in hun werk als schrijver. Stuk voor stuk elementen en activiteiten die het feitelijk bezoek aan de tentoonstelling een meerwaarde meegeven.

LIBRARIUM, het museum over de geschiedenis van het boek en het schrift, breidt uit...

Een programma voor gezinnen

Vertellingen, zaklampentochten, schrijfworkshops

Nieuwe permanente instrumenten

Bezoekersgids, audiogids, film, Livromaton, wissel van de stukken, rondleidingen voor individuele bezoekers

Publieksenquête

94% van de bezoekers beveelt een bezoek aan LIBRARIUM aan
30% studenten, 50% buitenlanders, 20% Brusselaars

LIBRARIUM werd genomineerd voor de European Museum of the Year Award 2012

Luisteren naar het publiek

De Koninklijke Bibliotheek hecht veel belang aan de mening van haar bezoekers. Ze gaat voortdurend op zoek naar interactie met haar publiek en staat open voor feedback. De input van bezoekers en lezers is onontbeerlijk om de dienstverlening permanent te kunnen bijsturen en verbeteren.

Informereren

Informatie staat centraal in al onze opdrachten. Door een maximum aan duidelijke informatie te verstrekken, stellen we onze lezers in staat het beste uit onze collecties te halen. Om al onze projecten en activiteiten optimaal te omkaderen en te ondersteunen, hebben we een aantal nieuwe permanente instrumenten ontwikkeld die aan de instelling alle uitstraling zullen geven die zij verdient. We evolueren voortdurend en passen onze communicatiekanalen aan de veranderende behoeften van elke doelgroep aan. Een volledig herwerkte en klantgerichte lezersgids komt tegemoet aan de noden van het steeds groter aantal studenten in onze leesalen. We willen echter ook nieuwe doelgroepen bereiken via nationale communicatiecampagnes. Zo nemen we deel aan het ontwerpen en lanceren van Museum Life, een nieuw gemeenschappelijk tijdschrift van de koninklijke musea dat op meer dan 215.000 exemplaren wordt verspreid.

Luisteren

Als federale overheidsdienst streven we ernaar onze dienstverlening voortdurend te verbeteren. We moedigen wisselwerking aan en wensen het publiek de kans te bieden met ons contact op te nemen. We denken dat we op die manier steeds beter aangepaste diensten zullen kunnen leveren. In de periode 2011-2012 werden er heel wat structurele instrumenten in gebruik genomen. Een efficiënt klachtensysteem op basis van de ISO-normen laat ons toe de meest specifieke problemen te beheren; een ernstige screening van de tevredenheid van de bezoekers door middel van statistische technieken biedt ons een globaal overzicht van het imago van onze diensten bij onze gebruikers. We hebben honderden personen naar hun mening gevraagd over de kwaliteit van zowel al onze diensten als, specifiek, ons jonge project LIBRARIUM.

Wisselwerking

De sociale netwerken zijn vandaag volwaardige media geworden die de manier waarop we met elkaar in contact treden grondig hebben gewijzigd. In ons streven ten volle deel te nemen aan een dialoog die onderaan begint, hebben we beslist om vertrouwd te raken met dit nieuwe middel van openstelling en expressie. Onze administratie heeft een menselijk gezicht gekregen en deelt voortaan haar leven via verschillende sociale netwerken. In 2012 hebben we een Facebook-pagina gecreëerd en ontwikkeld en we gaan er elke dag de dialoog aan over de onderwerpen die deel uitmaken van het leven van de Koninklijke Bibliotheek. Daarnaast hebben we nauwe samenwerkingsverbanden gecreëerd met Brusselse jongeren om hen grondiger te sensibiliseren voor ons erfgoed. Dit jaar heeft de Bibliotheek deelgenomen aan alle niet te missen afspraken in het culturele leven van de hoofdstad. In het kader van die activiteiten hebben we u uitgenodigd om kennis te maken met de werknemers van de Bibliotheek en van gedachten te wisselen met andere liefhebbers in een ludieke en participatieve context.

Nieuwigheden 2011-2012

- Lezersgids
- Elektronische maandelijkse nieuwsbrief
- Tijdschrift Museum Life
- Seizoensgebonden folder met activiteiten voor gezinnen
- Seizoensgebonden folder met activiteiten voor volwassenen
- Grootschalige communicatiecampagne
- Enquêtes over het profiel en de tevredenheid van het publiek
- Gerichte enquête over het nieuwe museum LIBRARIUM
- Geautomatiseerd systeem voor klachtenbeheer
- Facebook-pagina
- Sociaal-culturele partnerschappen
- Twitter wall
- Profiel Foursquare

In de pers

Bevoorrechte relaties met de pers:

- Meer dan 20 verzonden persberichten
- 11 mediapartnerschappen
- Meer dan 100 artikelen en reportages in of op De Standaard, De Morgen, Het Nieuwsblad, Het Laatste Nieuws, La Libre Belgique, RTBF1, La Capitale, Musique 3, Télé Bruxelles, La Première, Eén, Klara, Plus Magazine, Libelle, Knack, Le Vif, De Bond, FM Brussel, TV Brussel, Cobra, Canvas, l'Avenir, la DH, Radio 1 ...

- 16.754 deelnemers aan rondleidingen
- 53% van de deelnemers aan rondleidingen zijn scholen
- 647 educatieve activiteiten

Het nationaal erfgoed beheren

De collecties bewaren

Er bestaan verschillende manieren om het erfgoed te conserveren, van boekenrekken tot servers. De werking van de tijd heeft als gevolg dat de meeste collecties onderhevig zijn aan langzame aftakelingsprocessen. Om daar iets aan te doen en om hun goede staat te behouden, zijn bijzondere maatregelen vereist.

Conserveren

In een eerste fase moet voorrang worden gegeven aan permanente preventie-maatregelen. Al bijna 30 jaar vertrouwen we zowel de Belgische als buitenlandse kranten maandelijks toe aan een gespecialiseerde firma waar ze worden ingebonden. Dit vertegenwoordigt vandaag 2.693 ingebonden kranten. De instelling heeft meer bepaald haar beleid voortgezet dat erin bestaat de rekken stofvrij te maken, zuurhoudende bewaringsdozen te vervangen door zuurvrije dozen en zuurvrije mappen te gebruiken om zeer fijne en kwetsbare documenten te bewaren.

Plaatsgebrek is een van de uitdagingen waaraan we het hoofd moeten bieden. De Koninklijke Bibliotheek van België ontvangt dagelijks het equivalent van 2 kubieke meter nieuwe werken die ze moet klasseren in de beperkte ruimte die het gebouw biedt. Deze realiteit is nadelig voor zowel de bewaring als de terbeschikkingstelling van de collecties en dus moeten we soms delokaliseren. In 2011-2012 hebben we zo 7.500 kisten met werken uit onze verzamelingen overgebracht naar een depot van het Algemeen Rijksarchief in Leuven.

Door de digitale raadpleging van de collecties aan te moedigen, draagt het digitaliseringsbeleid ook bij tot de goede bewaring van die verzamelingen. Een voorbeeld is de digitalisering van bijna 3.200.000 Belgische krantenpagina's die sinds mei 2012 ter beschikking zijn gesteld van de wetenschappelijke gemeenschap en van het grote publiek (zie p. 14 voor meer informatie).

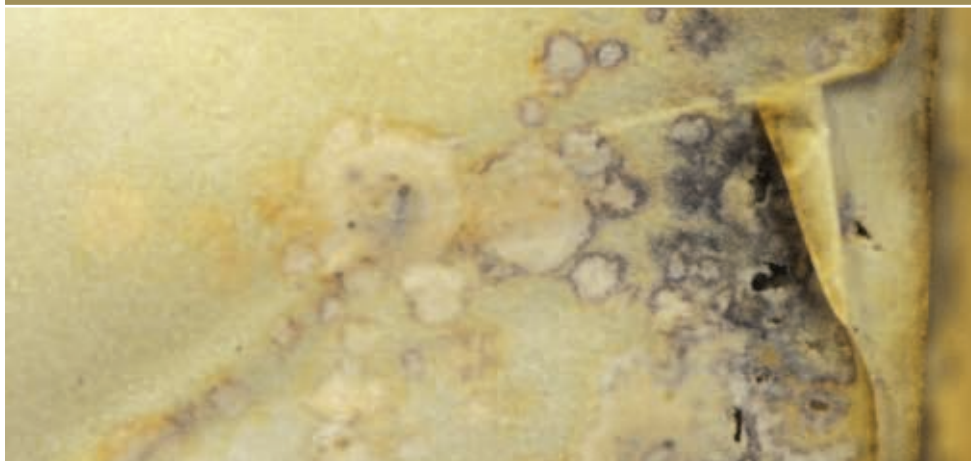
Restaureren

Wanneer preventie maatregelen niet volstaan, nemen restaurateurs de kostbaarste stukken onder handen op verzoek van de conservators. Daarbij wordt voorrang gegeven aan werken die in kritieke staat verkeren evenals aan werken die in bruikleen worden gegeven ter gelegenheid van tentoonstellingen en bijgevolg dringend moeten worden gerestaureerd. We beschikken over een atelier dat gespecialiseerd is in het restaureren van prenten en dat in België unieke deskundigheid heeft verworven.

Gelet op de uitdagingen die gepaard gaan met de problematiek van de restauratie van zo verscheiden collecties als die van de Koninklijke Bibliotheek, doen we regelmatig een beroep op gespecialiseerde externe restaurateurs die bekwaam zijn om aan onze stukken de vereiste behandeling te geven. In 2011 werden er naar aanleiding van de tijdelijke tentoonstelling *Vlaamse miniaturen* maar liefst 29 handschriften gerestaureerd. Tal van eenvoudiger verrichtingen worden intern, in de afdelingen, uitgevoerd, of het nu gaat om lichte restauraties of om conservering met het oog op tijdelijke tentoonstellingen: versterkingen in Japans papier, passepartouts aanbrengen, boekenwiegen maken ...

Oprichting van de cel Preservering en restauratie

Tot op heden werden de verschillende activiteiten op het vlak van preservering en restauratie van het erfgoed toevertrouwd aan de conservators van de afzonderlijke afdelingen. Om de coördinatie ervan te verbeteren, werd in maart 2012 de transversale cel Preservering en restauratie opgericht, die een nauwere samenwerking tussen deskundigen van de verschillende afdelingen bevordert en aan een coherente en gerationaliseerde benadering ter zake werkt. De technische competenties en competenties op het gebied van toegepaste wetenschappen die het team bezit, vullen de kennis van de erfgoedafdelingen op ideale wijze aan. De cel ontwikkelt meer bepaald preventieve maatregelen voor alle collecties. Er zijn twee werkassen die voorrang krijgen: omgevingsaspecten (temperatuur, vochtigheid ...) en de sanitaire staat van de opslagruimtes. Door deze factoren te controleren kan men de risico's van schade als gevolg van het klimaat, de risico's van chemische wijzigingen en de restauratiewerkzaamheden gevoelig beperken. Bovendien helpt men op die manier het leescomfort van de gebruikers verbeteren. De eerste opdrachten van de cel bestaan in het optimaliseren van de lokalen, het ontwikkelen van gemeenschappelijke ruimtes die bestemd zijn voor deze disciplines, maximale netheid in de rekken te creëren, een mapping van de lokalen tot stand te brengen en een project uit te werken voor de gecentraliseerde controle van de temperatuur en de vochtigheid. Heel wat projecten zijn al gelanceerd, zoals het stofvrij maken van de collectie incunabelen van de afdeling Oude en kostbare drukwerken en van de Muziekafdeling.

De collecties uitbreiden

De Bibliotheek beschikt over verschillende kanalen om haar uitzonderlijk patrimonium te verrijken:

- Eerst en vooral is er sinds 1965 een wet die uitgevers ertoe verplicht om één (vandaag twee) exemplaar van elk werk dat ze in België publiceren aan de Bibliotheek te bezorgen.
- Vervolgens beschikt de instelling over een aanwinstenbudget dat hoofdzakelijk naar tijdschriftabonnements en de aankoop van boeken gaat, maar waarmee ook de aankoop van erfgoedstukken bekostigd wordt. Deze budgetten zijn echter beperkt en hebben de neiging om steeds kleiner te worden.
- Ten slotte kan de Koninklijke Bibliotheek elk jaar rekenen op de gulheid van schenkers die hun collectie schenken aan de instelling. We wensen hen bij deze nogmaals van harte te bedanken.

Het wettelijk depot en het e-depot

Het wettelijk depot is het meest natuurlijke en goedkoopste middel om de collecties van de Koninklijke Bibliotheek uit te breiden. Tot vandaag blijft het wettelijk depot een verplichting voor de volledige productie op papier. De 118.052 werken die de voorbije twee jaar via het wettelijk depot in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek zijn gekomen, waren afkomstig uit 31 verschillende landen en waren geschreven in 36 talen zoals het Waals, Turks, Russisch ... en natuurlijk en grotendeels in het Nederlands, Frans en Engels. Net als de vorige jaren is meer dan 95% van de in bewaring gegeven boeken (exclusief de boeken die in meerdere landen zijn uitgegeven) verschenen in België.

Het wettelijk depot van digitale publicaties van zijn kant bestaat uitsluitend op vrijwillige basis. Uitgevers die dat wensen, kunnen zich inschrijven bij het Wettelijk depot dat vervolgens een beslissing neemt over de gegrondheid van hun verzoek. Bovendien downloaden onze medewerkers ook elektronische referentiepublicaties die ze op de websites van de verschillende instellingen vinden. In totaal werden er 8.748 publicaties elektronisch geregistreerd voor de jaren 2011-2012. De Koninklijke Bibliotheek houdt ook de volledige lijst bij van wat Belgische auteurs zowel in België als in het buitenland publiceren. Deze Belgische Bibliografie wordt maandelijks op het internet gepubliceerd.

	2011	2012
➤ Monografieën	34.598	40.960
➤ Toevoegingen	1.662	1.870
➤ Diskettes, cd-roms, cd's, dvd's	1.040	1.014
➤ Belgicana	273	135
➤ Dagbladen	318	318
➤ Tijdschriften	12.352	12.321
➤ Jaarboeken	4.620	4.200
Totaal	57.234	60.818

We zorgen ervoor dat we de volledigheid van onze collecties in stand houden door regelmatig te controleren of de verplichting inzake het wettelijk depot in acht wordt genomen. In 2011-2012 werden 59.913 controles uitgevoerd.

Nieuwe documenten binnen de erfgoedafdelingen

Voor de publicaties die verschijnen op de vakgebieden waarin de Koninklijke Bibliotheek gespecialiseerd is, is het zeer belangrijk om een hoog niveau van volledigheid in stand te houden. De dienst Aanwinsten is belast met het selecteren en aankopen van monografieën, documenten en elektronische tijdschriften alsook met het catalogiseren van de geselecteerde titels en de budgettaire controle.

We stellen vast dat het steeds meer noodzakelijk wordt om elektronische publicaties te verwerven: in 2012 hebben we er in totaal 576 aangekocht, hetgeen een duidelijke stijging betekent. De erfgoedafdelingen van hun kant verwerven de stukken die ontbreken in de collecties van de Koninklijke Bibliotheek van België, weliswaar binnen de beperkingen van hun budget. Ze richten hun inspanningen op documenten die in België worden geproduceerd of betrekking hebben op België (gedrukte werken, handschriften, muziekdocumenten, tekeningen en prenten, kaarten, penningen ...), op de werken van Belgische auteurs die in het buitenland verschijnen of op gelijk welk document dat een sterk punt van de collecties nog sterker maakt.

Wekelijks ontvangt de Koninklijke Bibliotheek heel wat voorstellen tot schenking, legaat en mecenaat. Elk voorstel wordt grondig bestudeerd op basis van strikte criteria (reëel patri-

moniaal en wetenschappelijk belang van de documenten, hun materiële staat, opslagmogelijkheden enzovoort). In de praktijk worden alleen die schenkingen aanvaard die effectief bijdragen tot het verrijken of aanvullen van de bestaande collecties of waarvan de goede materiële staat en/of de volledigheid actief kunnen bijdragen tot de bescherming van het beheerde erfgoed en tot het verzekeren van de ontsluiting daarvan voor het publiek onder de beste voorwaarden. Sommige buitenlandse universiteiten sturen hun doctoraatsthesisen op naar de Koninklijke Bibliotheek: 133 thesissen waarvan werd geoordeeld dat het onderwerp aansluit bij onze opdrachten, werden in onze collecties opgenomen.

Hedendaagse verzamelingen

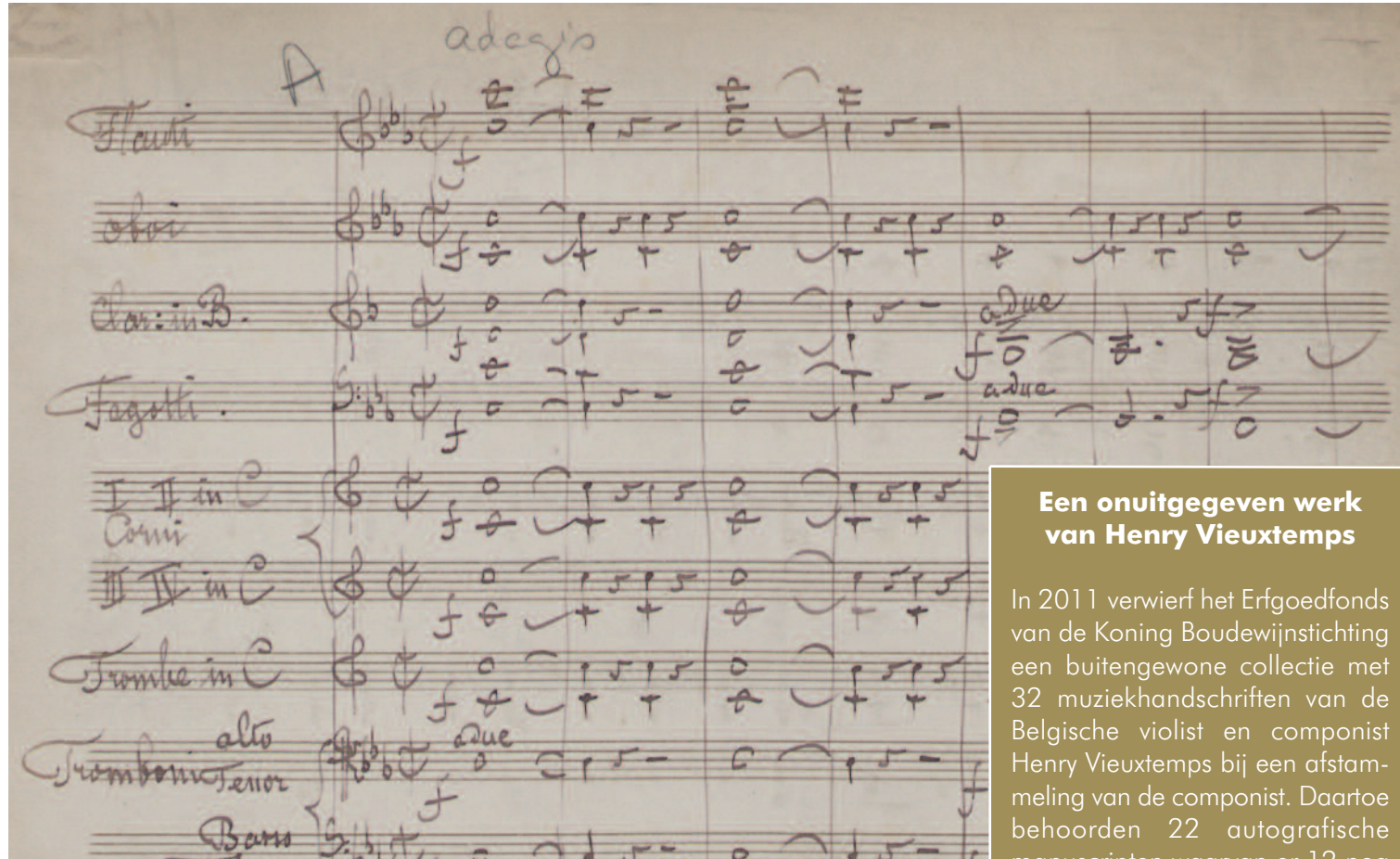
- Aanwinsten op het gebied van de menswetenschappen: 10.680 volumes
- Aanwinsten van reeksen: 3.981 abonnementen
- Aanwinsten van tijdschriften: 4.112 titels
- 2.037 naslagwerken voor de specialiteiten van de erfgoedafdelingen
- 2.481 monografieën afkomstig van schenkers uit 45 landen
- 7.355 werken afkomstig van de fondsen 'Koekelberg', de FOD Binnenlandse Zaken – AD Civiele Veiligheid, van de Universiteit van Rijsel en van het fonds Adrien Delcour

Erfgoedverzamelingen

- De reeks van de kostbare boeken werd uitgebreid met 420 stukken die voornamelijk van de 19de en 20ste eeuw dateren.
- 8 muzikale schatten
- 9 kaarten en plannen waaronder de 'Corte Cronikel' van Cornelis van Hoorn, een kroniek van de wereld in de vorm van een rol. Het gaat om de oudste topografische kaart van onze gewesten.
- Een koperplaat van Félicien Rops
- 8 uitzonderlijke affiches verworven van dhr. T. Hill
- 119 gravures
- 20 buitenlandse dagbladen en 6 buitenlandse weekbladen
- 4 munten waaronder een uitzonderlijk zilverstuk met het portret van Matthias van Oostenrijk

Mecenaat

- 834 werken afkomstig van speciale fondsen (Fonds Senelle, Peemans-Poulet, Raskin, Lemaire, Daelemans, Littérature macédonienne ...)
- 8 mecenenaten in de Handschriftenafdeling
- 156 monografieën en 84 kaarten en plannen
- 426 prenten
- 283 oude en kostbare documenten en boeken
- 15 volumes van 3 krantentitels
- Meer dan 500 stukken muzikaal erfgoed
- 3.739 voorwerpen ingeschreven op de inventaris van de munten en penningen

Een onuitgegeven werk van Henry Vieuxtemps

In 2011 verwierf het Erfgoedfonds van de Koning Boudewijnstichting een buitengewone collectie met 32 muziekhandschriften van de Belgische violist en componist Henry Vieuxtemps bij een afstameling van de componist. Daartoe behoorden 22 autografische manuscripten waarvan er 12 nog nooit waren uitgegeven. Recentelijk werd dit corpus nog aangevuld met het autografisch manuscript van een totaal onbekend werk van de musicus, zijn enige opera, *La fiancée de Messine*, dankzij de interventie van het Fonds Pastoor Manoël de la Serna van de Koning Boudewijnstichting. Deze nieuwe aanwinst maakt van de Koninklijke Bibliotheek de belangrijkste bewaarplaats ter wereld voor het werk van Vieuxtemps.

Bruegel onder een nieuwe invalshoek

Het Prentenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek bezit de grootste collectie prenten en tekeningen van België. De gravures van de oude Nederlanden in de periode 1450-1700 zijn er goed vertegenwoordigd: het zo goed als volledige gegraveerde oeuvre van Lucas van Leyden, Rembrandt en Pieter Bruegel de Oude zijn daarvan maar enkele voorbeelden. De tekeningen en prenten van die laatste worden al meer dan een eeuw bestudeerd in het Prentenkabinet. Recentelijk kon de afdeling haar collectie uitbreiden met een belangrijke aanwinst: een pentekening van de Straat van Messina. Hoewel we deze tekening niet aan Bruegel kunnen toeschrijven, vertoont hij grote overeenkomsten met zijn gravures, meer bepaald met zijn 'Zeeslag in de Straat van Messina' die in 1561 verscheen. Uit de technische en stilistische studie van deze 16de-eeuwse tekening blijkt dat het zeer waarschijnlijk om een kopie uit de directe omgeving van Bruegel gaat. Tijdens zijn reis naar Italië in 1552 zou Bruegel ontelbare schetsen en tekeningen hebben gemaakt van de landschappen die hij onderweg kon bewonderen. Eens terug in het land hebben

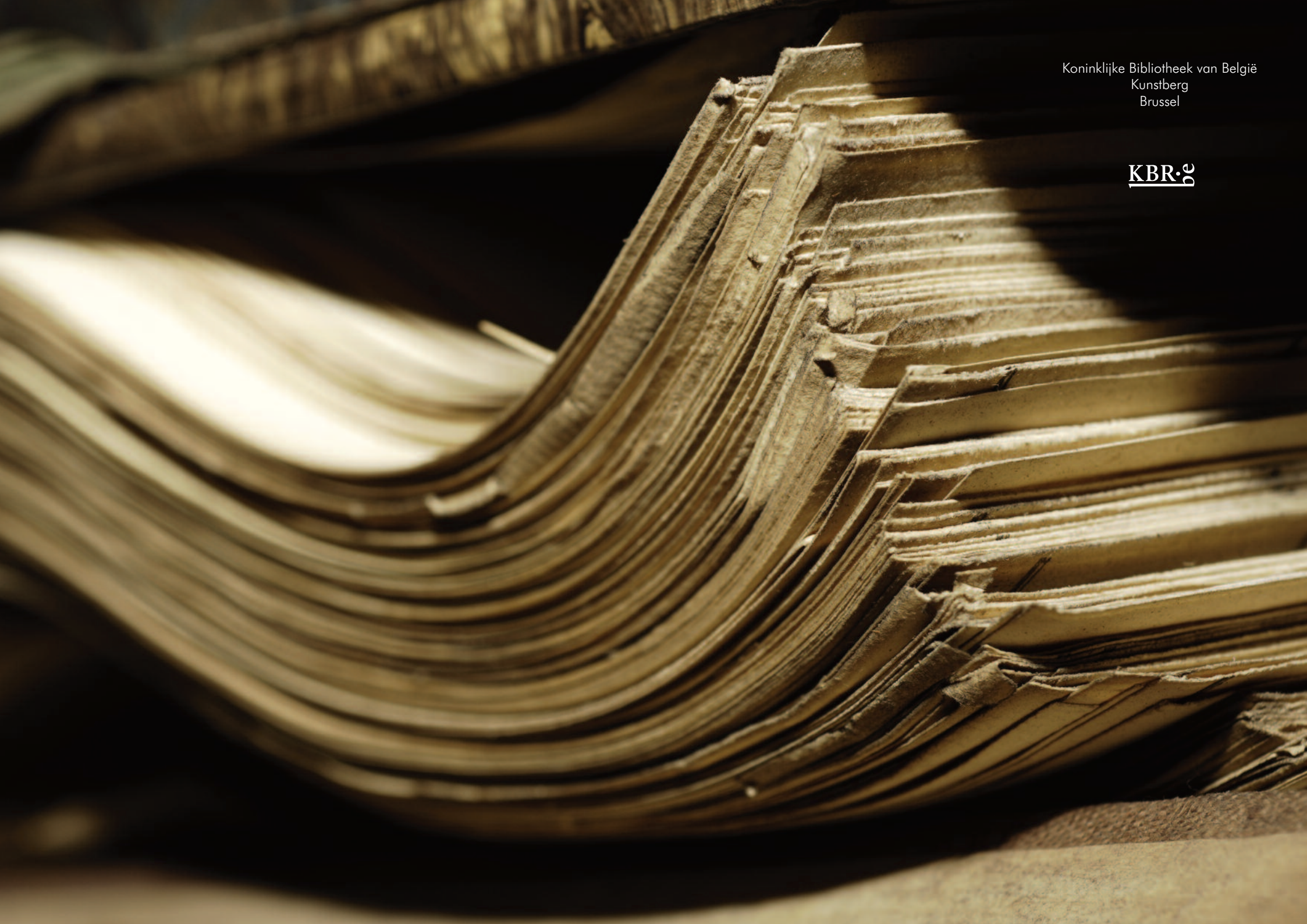

die schetsen een zeer belangrijke rol gespeeld in zijn productie van tekeningen en schilderijen. De meeste tekeningen die Bruegel naar de natuur heeft gemaakt, zijn echter verdwenen.

Jaarverslag 2011-2012

Voorwoord	2
Inleiding	4
Opdracht	8
Het digitale tijdperk	10
Nieuwe inzichten	16
Publiek	22
Het nationaal erfgoed beheren	32

Koninklijke Bibliotheek van België
Kunstberg
Brussel

KBR·